

Fosfaatrechten

Stront aan de knikker

1 april 2015 was de dag van de verlossing voor de Nederlandse melkveehouderij. Na 30 jaar kwam een einde aan het melkquotum, dat boeren bond aan een bepaalde melkproductie. De verwachting was dat de Wet Verantwoorde Groei Melkveehouderij die in januari 2015 inging, zou zorgen dat bedrijven na 30 jaar op een duurzame grondgebonden manier eindelijk weer konden groeien¹. Niets bleek minder waar. Op 2 juli 2015 introduceerde staatssecretaris Dijkema een voorstel voor een nieuw stelsel: het fosfaatrechtenstelsel. Sinds 1 januari 2018 is het stelsel werkelijkheid, tot ontevredenheid van veel melkveehouders. Dit artikel behandelt de zin en onzin van fosfaatrechten in Nederland. Is er nu stront aan de knikker of niet?

Wat is fosfaat en een fosfaatoverschot

Fosfaat is een verbinding van fosfor en zuurstof, PO_4^{3-} . Fosfor is een van de belangrijkste voedingsstoffen voor al het leven op aarde². Het komt voor als onderdeel van enzymen, eiwitten en DNA en is onmisbaar in de energieoverdracht in ons lichaam, als ATP². Om goed te functioneren hebben dieren en planten dus fosfor nodig. Koeien hebben een behoefte van tussen de 45 en 85 gram fosfor per dag². Ze moeten nog meer dan dit opnemen via het voer, want de opname efficiëntie is lang geen 100%. Doordat niet alle fosfor uit het voer wordt opgenomen, bevat de excretie van ons vee aanzienlijke hoeveelheden fosfor². Planten nemen fosfor op als fosfaat, uit de bodem. Voor optimale groei van gewassen is voldoende bodemfosfaat nodig².

Echter, teveel fosfor zorgt voor accumulatie, en die is belastend voor onze bodem en ons water. Tussen 1970 en 1986 zorgde de groeiende, niet-grondgebonden intensiverende veehouderij voor een oplopend nutriëntenoverschot³. In 1986 had de Nederlandse landbouw haar piekjaar betreffende het fosfaatoverschot.

Ophoping van fosfaat veroorzaakt samen met nitraat en ammonium voor eutrofiëring van water via de bodem⁴.

Eutrofiëring is een exposieve groei van cyanobacteriën (algen) vanwege sterke toename van voedingsstoffen waar algen goed op groeien⁵. Dit verandert de samenstelling van waterfauna en -flora, veroorzaakt minder biodiversiteit en leidt tot toxiciteit waardoor grotere levensvormen zoals vissen sterven⁵. In Nederland komen deze stoffen voornamelijk uit dierlijke mest en kunstmest⁴. Er wordt dan ook vaak over een mestoverschot gesproken. Vanwege de extreme ophoping van nutriënten in de Nederlandse bodem, zijn na 1986 maatregelen getroffen waaronder regels over kunstmestgebruik en toevoeging van fytase aan veevoer zodat gevoerd fosfaat beter wordt benut². Ook is de afvoer van fosfor via export van dierlijke mest verhoogd². Die maatregelen hebben ervoor gezorgd dat het fosfaatoverschot in de landbouw nu nagenoeg verdwenen is (Fig. 1)³.

Marina Meester

Vicevoorzitter Hygieia

Masterstudent LH-VV

Redactiecommissie

Wetgeving omtrent fosfaat

Zorgvuldig beleid heeft er dus voor gezorgd dat er geen fosfaatoverschot meer in Nederland is. Echter, om dit te behouden heeft de Europese Unie (EU) een aantal regels opgesteld. Zo is er vastgesteld dat er jaarlijks maximaal 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest mag worden uitgereden, per hectare grond⁶. Hierop is een uitzondering mogelijk voor gebieden of landen: de derogatie⁷. Nederland heeft deze derogatie. De derogatie maakt mogelijk dat er tot wel 250 kilo stikstof per hectare mag worden bemest. Dit bespaart de Nederlandse landbouw jaarlijks circa €116 miljoen vanwege minder mestafzetkosten⁸. De derogatie geeft Nederlandse veehouders dus een prachtig voordeel. Desondanks zijn er wel voorwaarden aan verbonden. Een belangrijke voorwaarde is dat de fosfaatuitstoot van al het Nederlands vee onder het niveau van 2002 blijft, het zogeheten fosfaatplafond.

Keerpunt

In principe was de derogatie een eitje. Niettemin was 1 april 2015 de dag dat het tij keerde: het melkquotum werd afgeschaft. Melkveehouders keken er al lange tijd

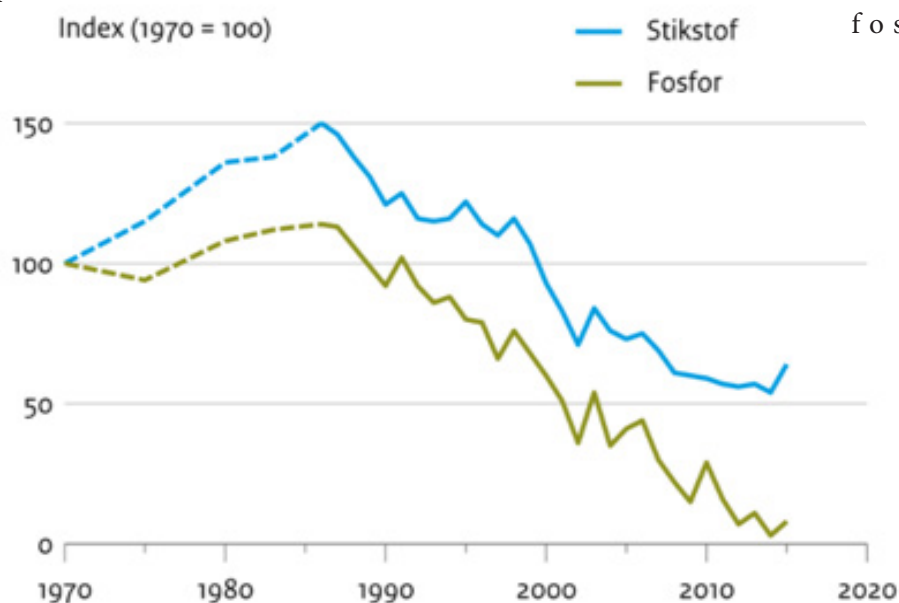
naar uit, het zouden gouden tijden worden voor de boeren⁹. In de aanloop naar de afschaffing van het quotum werd de Nederlandse melkveestapel enorm uitgebreid. Het gevolg was dat in 2014 en 2015 de fosfaatproductie te hoog was⁸. Daardoor schreef staatssecretaris Dijkema van Economische Zaken (EZ) op donderdag 2 juli 2015 aan de Tweede Kamer dat er een nieuw systeem zou komen om de hoeveelheid fosfaat van de melkveehouderij te begrenzen¹⁰. Deze rechten zijn inmiddels verdeeld, aan de hand van het stuks melk en jongvee dat veehouders op 2 juli 2015 hadden¹⁰. Daarnaast moest de veestapel weer inkrimpen met zo'n 10% oftewel 175.000 stuks, zodat de fosfaatproductie opnieuw onder het plafond uitkomt¹¹.

Controversies

De aankondiging van een nieuw systeem dat de melkproductie aan banden legt, was een grote teleurstelling voor veehouders. Veel boeren hadden al een nieuwe, grotere stal staan, en waren bezig met het vergroten van hun koppel¹². Door het fosfaatrechtenstelsel worden veel stallen nu niet volledig bezet en moe(s)t vee worden afgevoerd¹². Er zijn een aantal controversiële aspecten van de wet.

Ten eerste worden biologische boeren ook negatief beïnvloed door de fosfaatwet, want ook biologische koeien produceren fos-

Figuur 1. Stikstof en fosforoverschot in landbouw in Nederland

Figuur 2A. Regio's waar de milieudruk wordt verlaagd, bij invoering van fosfaatrechten.

Figuur 2B. Regio's waar de fosfaatnormen in het oppervlaktewater worden overschreden door de landbouw.

faat. Echter, bioboeren mogen helemaal geen kunstmest gebruiken, en dragen dus helemaal niet bij aan het mest- en fosfaatoverschot dat Nederland kent¹³. De fosfaatrechten zijn ontstaan vanwege de derogatie en de derogatie is gericht op het mestoverschot, dus dit is zeer tegenstrijdig. Bovendien, als Nederland haar derogatie verliest, hebben biologische boeren hier helemaal geen last van, want ze produceren niet teveel mest. Toch gelden de fosfaatrechten ook voor hen¹³.

Een tweede dilemma betreft zeldzame rundveerassen, zoals blaarkoppen en lakenvelders. Op 7 februari jl. is besloten dat deze Oud-Hollandse rassen geen uitzonderingspositie krijgen¹⁴. De Stichting Zeldzame Huisdierrassen stelt dat dit zal zorgen voor het uitsterven van deze rassen¹⁵. De koeien die een veehouder namelijk te veel heeft, moeten óf worden geruimd, óf er moeten fosfaatrechten

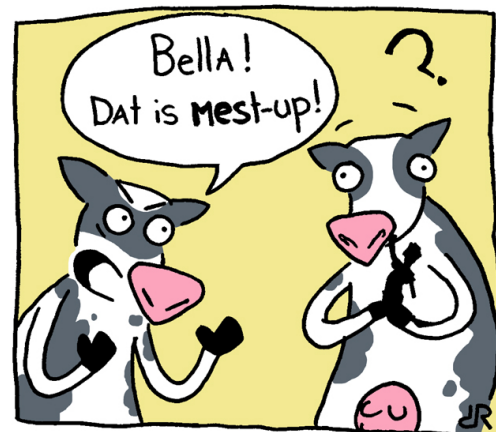
voor worden gekocht. De rechten zijn schaars en daardoor duur. De bescheiden hoeveelheid melk die deze koeien geven, kan die kosten niet opbrengen waardoor deze minder productieve koeien in het slachthuis zullen belanden¹⁵.

De derde en grootste tegenstrijdigheid van de fosfaatrechten is af te lezen uit figuur 2A en 2B. In figuur 2A staan de 50 gemeenten met de meeste koeien, en dus ook waar de meeste koeien worden geruimd¹⁶. Figuur 2B laat de regio's zien waar de fosfaatnormen in het oppervlaktewater worden overschreden door de landbouw¹⁶. Zoals te zien, komen de gebieden niet met elkaar overeen, waardoor er weinig tot niets zal veranderen voor ons milieu en in het bijzonder ons grondwater, door de fosfaatrechten¹⁶.

Conclusie

Teveel fosfaat in onze bodem is onwenselijk. Het is dan ook een goed doel om de fosfaatproductie van de Nederlandse landbouw in de gaten te houden en te sturen. Echter, de fosfaat in de Nederlandse wordt op het moment voor bijna 100% benut, en is dus niet in overschot. Daarentegen zijn de fosfaatrechten in het leven geroepen zodat Nederland dit jaar opnieuw derogatie krijgt. De fosfaatrechten zijn er dus in eerste instantie niet om ons milieu te beschermen, maar om onze geldkist te beschermen. De actiegroep “Innovatief uit de Knel” stelt dat het fosfaatrechtenstelsel kostprijsverhogend en concurrentievervalsend is, omdat het stelsel alleen in Nederland is geïntroduceerd en omdat investeringen al gedaan waren, toen de rechten bekend werden¹. Ondanks dat heeft Cor Pierik, landbouwwoordvoerder bij het Centraal Bureau voor Statistiek berekend dat er zonder de derogatie 480.000 koeien moeten worden geruimd, waardoor er nog 1,2 miljoen koeien overblijven¹⁷. Dit is zeer ingrijpend, voor de melkveehouderij, maar ook de zuivelsector, veevoerbedrijven en banken¹⁸. Dit voorjaar heeft Nederland te horen gekregen dat ze opnieuw derogatie krijgt voor de komende twee jaar. Laten we niet vergeten dat de derogatie een privilege is. Uiteindelijk is het namelijk de schuld van de melkveehouderij zelf, dat de fosfaatproductie de norm oversteeg. Ook al lijkt fosfaatrecht nog zo onrecht, er pas écht stront aan de knikker als de derogatie eindigt.

Referenties

1. Antonissen, H. (2016). Fosfaatrechten missen hun doel. Standpunt en “Innovatief uit de Knel”. Geraadpleegd op 26 maart 2018.
2. Schoumans, O.F., J. Willems & G

van Duinhoven, 2008. 30 vragen en antwoorden over fosfaat in relatie tot landbouw en milieu. Wageningen, Alterra, 53 blz.

3. Copenidium voor de Leefomgeving (2017). Nutriëntenoverschot-

- ten in de landbouw, 1970-2015. Geraadpleegd op 16 maart 2018. <http://www.clo.nl/indicatoren/nl009616-stikstof--en-fosforoverschotten-in-de-landbouw>
4. Radersma, S. (2010). Brede inventarisatie milieu-effecten van veehouderij en landbouw. Wageningen UR Livestock Research, Rapport 389.
 5. Chislock, M.F., Doster, E., Zitomer, R.A. & Wilson, A.E. (2013) Eutrophication: Causes, Consequences, and Controls in Aquatic Ecosystems. *Nature Education Knowledge* 4(4):10.
 6. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Dierlijke mest gebruiksnormen en gebruiksruiimte. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/mestbeleid/mest/gebruiksnormen/dierlijke-mest>
 7. Bodde, R. (2017). Zo zit het met fosfaat. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <http://www.boerderij.nl/Home/Achtergrond/2017/5/Zo-zit-het-met-fosfaat-132818E/>
 8. Koeijer, T.J. de, H.H. Luesink & P.W. Blokland (2016). Effecten van derogatie op de kosten van mestafzet. Wageningen, LEI Wageningen UR (University & Research centre), LEI Report 2016-024. 16 blz.
 9. RTV Oost (2015). LTO Noord: 'Gouden tijden' voor boeren nu melkquotum verdwijnt. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <http://www.rtvoost.nl/nieuws/213504/lto-noord-gouden-tijden-voor-boeren-nu-melkquotum-verdwijnt>
 10. Dijkma, S.A.M. (2015). Kamerbrief Productiebegrenzende maatregelen in de melkveehouderij. Geraadpleegd op 26 maart 2018.
 11. Snoo, E. De (2016). Romijn: plan in de maak voor 175.000 koeien minder in 2017. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <http://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Nieuws/2016/11/Romijn-plan-voor-175000-koeien-minder-in-2017-2914998W/>
 12. Beukema, E. (2017). 'Ik neem hier geen genoeg mee'. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <http://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Achtergrond/2017/11/Ik-neem-hier-geen-genoegeen-mee-206528E/>
 13. Stokkermans, P (2018). Bioboeren naar Brussel om fosfaatrechten. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <https://www.nieuweoogst.nu/nieuws/2018/03/14/bioboeren-naar-brussel-om-fosfaatrechten>.
 14. Schellart, M. (2018). Oud-Hollandse koeien rassen 'sterven uit'. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <https://www.nieuweoogst.nu/nieuws/2018/02/07/oud-hollandse-koeienrassen-sterven-uit>
 15. Zeldzamerassen.nl (2017). Lakenvelders bedreigd in voortbestaan vanwege fosfaatrechten. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <http://zeldzamerassen.nl/lakenvelderrund/wp-content/uploads/sites/7/2017/05/2017-05-10-Lakenvelders-bedreigd-in-voortbestaan-vanwege-fosfaat-def.pdf>
 16. Rotgers, G. (2016). Waarom fosfaatrechten niets gaan bijdragen aan het milieu. Geraadpleegd op 26 maart 2018. <https://www.v-focus.nl/2016/09/waarom-fosfaatrechten-niets-gaan-bijdragen-aan-het-milieu/>
 17. Boerenbusiness (2016). Wat betekent het einde van de derogatie? Geraadpleegd op 26 maart 2018. <http://www.boerenbusiness.nl/melk-voer/artikel/10871955/wat-betekent-het-einde-van-derogatie>
 18. Leeuwarder courant (2016). Wat houdt het akkoord over derogatie in? Geraadpleegd op 26 maart 2018. <http://www.lc.nl/economie/Wat-houdt-het-akkoord-over-derogatie-in-21788314.html>

